

Любен Дилов
Даровете на бога

Далеч, зареян в безкрайните простори на Тихия Океан, се намира малко късче земя, наречено с гордото име Пасха (Великден), защото е открито през 1722 г. именно на този светъл християнски празник. Острвчето е голо, почти изцяло покрито със застиналата лава на вулкана Рано Рараку. Самият кратер на вулкана представлява огромно, сякаш някак внезапно изоставено ателие, където лежат, стърчащи наполовина от камъка, или само очертани в скалата, стотици недовършени колосални статуи. Освен това, около двеста монументални фигури, напълно завършени, стърчат, като вечни стражи по брега, с лице към океана. Туземците, наричащи себе си *рапануи*, не знаят нищо определено за произхода на тези чудовищни творения. Каменните исполини представлявали портрети на раса, коренно различна от местното население: дългоглави гиганти с голям прав нос, стънки устни и хлътнали под ниски чела очи, с необикновено дълги провиснали уши. А за какво изобщо са създадени, си остава напълно неясно. За такъв малък остров десетина тотема или други ритуални фигури биха били напълно достатъчни. Трябва да са минали векове, за да успеят с първобитните си сечива малограмотните обитатели на Пасха да завършат подобно епохално дело.

От близо триста години каменните великани на Великденския остров възбуждат въображението на десетки поколения археолози, етнографи, инженери, мечтатели... Стотици хипотези са били издигани, защитавани, отхвърляни...

Но истината... Е, истината е друга...

...Островът не винаги е бил такъв гол и беден. Напротив, някога, може би преди хиляди години, той е бил едно чудесно оазисче сред безбрежната водна пустиня, а на него живеело щастливо племе от човечи. Малък бил островът, но и племето било малобройно, та си имало достатъчно храна. Насред острова димял като топла камина също така миниатюрен вулкан. Той не им мислел злото. От време на време изливал кратки потоци лава по склоновете си, които бързо се вкаменявали; от време на време посипвал с пепел крайбрежните гори и поля, но от това те ставали още по-плодородни. Повече безпокоял хората океанът, който при буря често ги нападал с огромни вълни, те обаче навреме усещали опасността въпреки малките, човешки си уши и успявали да се изкатерят по склоновете на вулкана.

Погледнато с днешни очи, племето сигурно би ни се сторило примитивно. Твърде малко можело то да върши с ръцете си: да къса плодове от дърветата, да вади корени от поляните, да лови риба край брега, да си струпува от листа и клони леки колиби, та никому да не е жал, когато

бурята ги отнесе в океана. Да гали с тях своите тела и рожбите на телата си. Мирни и нежни ръце били те, а не примитивни. Защото иначе ваели от жилавите треви, от дърво или от лавата, докато е още топла, красиви образи на хора и животни. И песните на племето били красиви и мъдри. И танците му. Чрез тях то разговаряло и с океана, и със слънцето, и със земята, и с звездите. И нямало конфликти с тях, както нямало конфликти и със себе си. И сигурно такава биха го заварили моряците, които през 1922 година навръх Великден открили острова, ако не бил един друг паметен ден, хилядолетия по-рано.

Единствената мъка на щастливото племе била, не че островът му е малък, той наистина им давал нужното за жилавите им тела и неалчните души, а че бил толкова далеч от другата суша, където сигурно също имало хора. Защото и преданията им разказвали за други хора, за много и различни други хора. На племето горещо му се искало да ги срещне, но със своите лодки еднодръвки то не можело да стигне до тях, а другоземците все не идвали при него. И то ги чакало. Така ги обнадеждавали преданията им: „Ще настъпи един ден, божествен ден, когато другите хора ще дойдат при нас и ние ще се прегърнем с тях, и заедно ще изиграем танца в чест на Голямото светило.“

И ето този ден като че ли настъпил, макар и не така, както си го представяли. Не пристигнали други хора, а само един човек, но все пак той бил съвсем различен от тях. Донесъл им го океанът. А този човек им се сторил безкрайно могъщ, щом е могъл да прекоси сам Великата вода.

Една слънчева утрин океанът полека, сякаш особено внимателно изтласкал в ниската част на брега странно плаващо нещо. Сглобено от дървета, то цялото било прогизнало и едва-едва се движело, но над него се полюшвало грамадно, необикновено по форма, избеляло от слънцето крило, което явно слушало вятъра и се отправяло натам, където той му казал. Когато плаващата грамада – такава им се сторила в сравнение с техните едноместни лодчици – заседнала в пясъка, от нея, залитайки, слязъл един човек. Той бил плашещо висок, имал смайващ цвят на кожата си, отблъскващо дълъг нос и смешно големи уши. А освен това бил облечен целият в кожи от непознати животни – не като островитяните само с шарени престилчици от лико и цветя.

Те се струпали около него, заговорили му, но той мълчаливо се изтегнал на пясъка и те го оставили най-напред да поспи, защото дългият път до тях явно го бил уморил. А когато се събудил, той намерил около себе си цяла камара от плодове и сладки корени, и питки.

Хората от племето този път го наблюдавали отдалеч. Той не дошъл

веднага при тях, след като се нахранил. Отишъл при странното нещо, с което пристигнал, издърпал го на брега и започнал да сваля от него разни непознати неща, някои от които имали цвета на речната вода или били черни, но щом ги хвърлил на каменистият бряг, те издавали особен, божествен звън. Струпал всичко това на купчина, после се обърнал към племето и размахал ръце – ту сочел своите вещи, ту правил някакви заклинателни знаци. И племето разбрало: не бивало да пипа непознатите вещи, защото щяло да му се случи нещо лошо. Чак тогава той се приближил до хората от острова и този път жестовете му били миролюбиви, та те веднага се засмели и бурно го приветствали по своя си начин. Позволил им да го опипат – по дрехите, спечени от солта на океана, по мускулите на ръцете и краката. Възхитително силни били тези светлокожи мишци – как иначе ще устоят на мощта на океана? Племето разбира се, така и не научило, че светлокожият му гост не е тръгнал сам на път, че на голямото плаващо нещо е имало още дузина такива като него едри и смели мъже, но всички те измрели през годината, люшкала ги безмилостно по всички посоки на океана. А този бил оцелял, защото успял да надхитри последните си двама другари, да ги убие и запаси с храна от телата им. Не само това, почти нищо друго не успели да научат за него островитяните. И не защото той не владеел езика им, а защото, дори и когато научил стотина думи, с които те си служели, той започнал да им говори съвсем други неща.

Казал им, че иде от страната на боговете, но не им издал къде се намира тя, само посочил натам, където океанът и небето се сливали. Казал им още, че са го изпратили да им бъде бог, но не им обяснил как така в тая далечна страна са разбрали, че те се нуждаят от бог, когато те нямали никаква нужда от друг бог освен от Голямото светило, което било бог за всичко живо и неживо. Той обаче наистина имал вид на божество – могъщ бил, много неща умеел, които те не умеели, а най-вече умеел да заповядва и гневи. Пък и на крилото на неговата широка, плоска лодка било нарисувано познатото им Голямо светило.

Той избрал десетина от най-силните и умни мъже на племето, взел от купчината си с вещи няколко дълги предмета с остри и режещи краища и ги отвел в гората. Там ги научил да секат с тях клоните на дърветата, после да ги оглаждат и преплитат. Дълго им показвал като сам се захващал с работата, и след десетина изгрева и залеза на Голямото светило в края на гората се вдигнала на мястото на отсечената корона на най-високото дърво една чудна къща. От нея се виждал целият отсамен край на острова, а един бог сигурно трябвало да живее във въздуха, та

да може да следи ония, които са длъжни да му се покоряват. И кръстили те своя самонатрапил им се бог Макамаке – човек, който живеел във въздуха.

Никой нямал право да се качва по лиановата стълба в неговото жилище светилище, но всеки ден всички трябвало да оставят при дънера на дървото своите дарове от храни. Освен плодовете и убитите птици, които той специално поискал, простидушните туземци му оставяли и своите красиви изделия – фигурките от дърво, камък и треви. Той обаче дори не се докосвал до тях и те много се смутили, че новият им бог не одобрявал плодовете на техните души, на които Голямото светило винаги се радвало. И затърсили други начина да го умилостивят. Защото той никак не бил милостив. По цели дни седял на малката площадка пред своя храм и вторачено гледал към океана. Ушите му също все натам били насочени, сякаш се напъргали да чуят отдалеч нещо, което непременно трябвало да дойде. Хората от племето не знаели какво още се е зададо през океана към тях и се бояли вече, и се стараели да не пречат на своя бог в неговото очакване.

Старият вожд на племето веднъж се одързостил да научи какво очаква Макамаке с големите уши и какво ще иска още от тях. Когато богът слязъл от храма си, той го запитал с много ръкомахане и подскоци около него, както правили островитяните при силни душевни вълнения. Богът го гледал навъсено, все по ниско спускал тясното чело над дълбоките си очи, а на края мълчаливо измъкнал из кожените си дрехи един дълъг и лъскав нож и пробол с него вожда в гърдите. От тях рукнала силна и ярка кръв. Онемяло племето, а богът спокойно избърсал ножа си от кръвта, огледал племето и повикал с ръка един от тях, които му помагали в строежа на храма във въздуха. Човечецът се приближил ни жив, ни умрял, очаквайки удара в гърдите си, но богът с големите уши вдигнал венеца от пера от главата на мъртвия и го положил върху главата на младия мъж. И племето леко си отдъхнало, защото поне разбрало смисъла на постъпката му: богът искал друг вожд, не този, който те са си избрали. Освен това предишният им вожд явно бе се провинил – бе го питал, а Макамаке в отличие от Голямото светило не позволявал да го питат.

В чест на Бога си туземци също започнали да изтезават ушите и носовете си, опитвайки се да ги направят по-големи, за да угодят на новия си небесен закрилник, чиито очи гледали повече към безлюдното на океана, отколкото към тях. Най-напред се заели с това, естествено, жените. И като че ли успели. Макамаке започнал от време на време да заповядва

на тази или онази с най-хубавите и най-големи обръчи на ушите да се качи при него във въздушния храм. Те, както подобава при докосването до една божествена тайна, никога не казвали какво е ставало горе, но сигурно са се провинявали с нещо, защото Макемаке ги наказвал с една непозната и страшна болест. А децата, които те раждали, обикновено не оставали живи.

Един ден Макемаке внезапно напуснал своето божествено съзерцание, слязъл долу, събрал цялото племе и му заявил, че боговете ще станат благосклонни към него само ако, вместо да правят тия глупави малки човешки и животински фигурки, издялат големи каменни божества. Толкова големи, че да стигнат чак до върховете на дърветата, та да могат да се виждат от страната на боговете. Обидно било за боговете хората да дялат от камък и дърво себе си, а не тях; това им показвало, че хората отказват да ги слушат. Ето защо, ако искат да изкупят вината си, всяко семейство трябвало да направи един свой голям макемаке.

Хората не знаели как, но той свалил от храма си ония странни звънящи предмети, които можели да режат и да пробиват. С тях сравнително лесно се отсичали грамадни късове от още крехката лава. Научил той мъжете как да работят с тях, търпеливо им помагал при направата на първия каменен гигант. Когато го запитали как точно трябва да изглежда, защото те били изкусни във ваянето на лица, той им отвърнал: „Аз съм вашият бог и всички трябва да носят моя образ...“ След това им наредил да отсекаят много дървета, да ги огладят и им показал как да превозят върху техните стволоче огромната статуя. Огледал първият вдигнат паметник, спуснал ниско челото си и им заявил, че трябвало още нещо, че това не били достатъчно – нещо от себе си да сложели.

Тогава хората се досетили за червената пръст от другия край на вулкана Рана Рараку и омесили от нея подходяща шапка за каменния макемаке. Но как да я вдигнат на главата му? Отново техният бог ги научил: да отсекаят нови дървета, да сглобят здраво скеле, дал им и нужните въжета, които свалил от своята лодка. Чак когато и шапката била отгоре, той се отдръпнал доволно, заповядал им да се захванат със следващия, напомнял им заканата на боговете и отново се оттеглил в своето високо светилище.

Островитяните, които открай време обичали да ваят образи, много харесали новата работа. Тежка била, непосилна, изисквала и много време, затова те не я правели всяко семейство поотделно, както им било наредено, а заедно. Но тя носела неизпитвана до тогава радост на душите и телата им. Всеки път, когато се изправел поредният гигант, когато

засветела на главата му червената шапка, племето си устройвало около него буйно и щастливо празненство. Извивали своите танци и около дървото, на което се издигал храма на Макемаке. А Макемаке излизал на площадката и благосклонно им махал с клончето, с което пъдел мухите от себе си.

Веднъж обаче той не се появил, колкото и шумно да му пеели и танцували под дървото. Не бил взел и оставената му храна, но пак никой не посмял да се качи в светилището. Чак след като издигнали още един негов каменен образ, а той отново не излязъл да го благослови, неколцина смелчаги се покатерили по съседните дървета и оттам надникнали в светилището. Душата на Макемаке била отлетяла обратно в страната на боговете. Заварили само половината от тялото му – другата половина била изкълвана от птиците, оглозгана от мравките.

Племето решило, че Макемаке, най-последоволен от тях, се е оттеглил окончателно в божествените селения, и си отдъхнало, защото близостта на един бог, колкото и желан да е, винаги притеснява човека. Но работата трябвало да продължи – още много семейства били без свой каменен макемаке. И ставала все по-тежка. Инструментите, които той им оставил се изхабили и почупили. Наложило се сами да си приспособят инструменти от твърд камък. За превозването на всяка статуя изсичали всеки път нови дървета, тъй като старите гниели и се натрошавали, та след време от гората не останало почти нищо. Цяла каменна гора били направили вече на брега на океана, но другата, живата гора изчезнала. А тя спирала ветровете заради тях, задържала водите, оплодяващи земята им. И ето: пресъхнали изворите им, измрели или били изядени животните им, отлетели птиците. Трудно се намирали храни вече и за дарове, още по-трудно за изхранването на хората. А Макемаке не се връщал да им каже до кога да продължават със статуите, та нали се създавали нови и нови семейства! Тогава едно младо поколение, което знаело за идването на живия Макемаке само от старите легенди, се възбунтувало.

То заявило, че няма повече да работи за боговете на старите, че не иска заради тях да умре от глад, и захвърлило каменните длета и чукове край недовършените статуи в кратера на Рано Рараку. А за да се помни това, водачите му изрисували със знаците, на които Макемаке бил научил прадедите им, върху множество дървени плочки едно завещание към бъдещето. В него се казвало: „Не робувайте на хората, които живеят във въздуха! Те са проклетие за хората на Земята.“ И окачили плочките на вратлетата на своите деца.

Минавали обаче столетия и племето все повече се израждало и оглупявало от глада и болестта, която му оставил Макемаке. Даровете на бога! И макар то да продължавало да тачи древните плочки като свещени, никой вече не можел да прочете какво пише на тях. Така с времето се загубила за хората една дълго изстрадана истина...

КРАЙ

© Любен Дилов

Източник: <http://www.helikon.bg> (през <http://sfbg.us>)

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1290>]